

The article gives an additional list of private indices for the country's external debt assessment, they are: the ratio of the surplus product to the required; external borrowings share for the economy real sector; the amount of aggregate and external debt per employee.

Key words: gross external debt, debt load, debt assessment criteria, methodological tools, loan market, lender, borrower, debt management.

Людмила Федосенко, Тетяна Іванова. Критерії зовнішнього боргового навантаження держави: методичний аспект. У статті проведено аналіз ситуації на міжнародних ринках позичкових капіталів, рівня й динаміки зовнішнього боргового навантаження різних країн, розглянуто необхідність і доцільність зовнішніх запозичень національних економік, зроблено огляд чинного методичного інструментарію оцінки рівня зовнішнього боргу.

Обґрунтовано потребу постійного моніторингу боргового навантаження як із позиції кредитора, так і позичальника та уточнено систему приватних показників зовнішнього боргу з позиції боржника, що дає змогу об'єктивно оцінити борговий тягар країни, перспективи зовнішніх запозичень і виконання взятих боргових зобов'язань.

Запропоновано додатковий перелік приватних показників для оцінки зовнішнього боргу країни: співвідношення додаткового продукту до необхідного; частка зовнішніх запозичень, які спрямовуються в реальний сектор економіки; величина сукупного й зовнішнього боргу, що припадає на одного зайнятого.

Ключові слова: валовий зовнішній борг, боргове навантаження, критерії оцінки боргу, методичний інструментарій, ринок позичкових капіталів, кредитор, позичальник, управління боргом.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2017 р.

УДК 336.1:334.772.8-049.5(091)

Олена Стащук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
E-mail: my-helena@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-01-134-141>

Фінансова безпека акціонерних товариств: історико-аналітичний аспект

У статті досліджено історичні аспекти розвитку науки про фінансову безпеку акціонерних товариств в Україні. **Мета роботи** – систематизація вітчизняної економічної літератури з проблематики фінансової безпеки та виокремлення її основних особливостей в історичному аспекті. У статті проведено огляд законодавчої бази в нашій країні стосовно забезпечення фінансової безпеки та виокремлено основні загрози фінансовій безпеці України. Доведено, що фінансова безпека – найважливіша складова частина економічної й національної безпеки нашої країни в цілому. Систематизовано еволюцію підходів до визначення поняття «фінансова безпека» та запропоновано виокремлювати три основні етапи вітчизняної науки про фінансову безпеку. Перший етап охарактеризовано як період зародження вітчизняної науки про фінансову безпеку держави або підприємства. Другий ідентифіковано як період активних законодавчих ініціатив щодо правового регламентування фінансової безпеки вітчизняної економіки. Третій етап є сучасною наукою про фінансову безпеку України. На цьому етапі дослідження поняття фінансової безпеки поглиблюється за двома напрямками: 1) фінансову безпеку розглядають на різних рівнях економіки та виокремлюють науку про фінансову безпеку держави, фінансову безпеку регіону й фінансову безпеку окремих суб'єктів господарювання; 2) фінансову безпеку досліджують із погляду сфер її виникнення, а саме з'являються наукові праці щодо боргової безпеки, валютної безпеки, безпеки страхового та фондового ринків, бюджетної безпеки, банківської безпеки. Запропоновано періодизацію наукових підходів до розвитку поняття «фінансова безпека», що дає змогу більш глибоко трактувати це поняття, визначає його необхідність для подальших досліджень категоріального апарату поняття фінансової безпеки акціонерних товариств й ідентифікації типологічних характеристик поняття фінансової безпеки корпоративних структур.

Ключові слова: фінансова безпека, історія розвитку фінансової безпеки, акціонерні товариства, законодавчі акти з питань фінансової безпеки, періодизація розвитку фінансової безпеки, рівні фінансової безпеки.

Постановка наукової проблеми та її значення. Економіка України в сучасних умовах господарювання зазнає впливу чинників, що дестабілізують усю фінансову систему держави й формують умови для зниження рівня фінансової безпеки. Негативні явища, які спостерігаємо в площині

фінансової системи національної економіки, стосуються насамперед грошово-кредитної політики, фінансових ринків, фондового ринку, інвестиційної діяльності, банківської системи тощо. Система управління фінансовою безпекою держави загалом та акціонерними товариствами зокрема, повинна зважати на ті складники, котрі можуть негативно вплинути на стан самих суб'єктів господарювання, а також на рівень їхньої фінансової безпеки. Одним із важливих і необхідних до вирішення питань сучасної теорії фінансів є вдосконалення й змістове наповнення поняття фінансової безпеки акціонерних товариств з урахуванням динамічного та підвищеним рівнем ризику ринкового середовища. Новітні форми фінансових відносин, що виникають між суб'єктами й об'єктами фінансової безпеки акціонерних товариств, повинні бути оцінені на предмет їхньої безпеки. Тому проблематика ідентифікації сутності та змісту категорії «фінансова безпека акціонерних товариств» набуває особливої актуальності. Разом із тим подальший розвиток зазначеної категорії й формування новітніх підходів до її трактування неможливі без визначення та систематизації наявних розробок щодо досягнення корпоративними структурами необхідного рівня їхньої фінансової безпеки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Значний внесок у становлення теоретичних аспектів фінансової безпеки підприємницьких структур здійснили такі вчені, як О. І. Барановський, З. С. Варналій, В. М. Геєць, А. В. Гукова, Н. В. Дулеба, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко, С. О. Кобля, В. І. Куцик, Р. С. Папехін, А. І. Сухоруков, В. Т. Шлемко та ін. науковці й практики. Критичний аналіз наукової літератури дав підставу прийти до висновку, що фінансова безпека – це неодмінний атрибут досягнення не лише сталого фінансово-економічного розвитку підприємств, а й забезпечення стійкого розвитку національної економіки в умовах виникнення загроз і ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища. Забезпечуючи надійний захист матеріальних ресурсів, фінансових ресурсів, створюючи законодавчо-нормативну основу функціонування акціонерних товариств, держава забезпечує зростання рівня фінансової безпеки національного господарства в цілому та фінансової системи зокрема. Це підвищує фінансові можливості держави й формує фінансові передумови для стійкого розвитку суспільства за допомогою культурного, оборонного, інформаційного, освітнього, медичного та інших його складників.

Проте визначення фінансової безпеки корпоративних структур пов'язане з певними труднощами. По-перше, наявні дослідження теоретичних аспектів фінансової безпеки не є однозначними й різняться своїми результатами. По-друге, усі запропоновані науковцями та практиками теоретичні підходи до змістовного наповнення категорії фінансової безпеки суб'єктів господарювання не враховують таких особливостей їх функціонування, як форма власності, організаційно-правова форма господарювання, масштаби діяльності підприємства тощо. По-третє, надзвичайно складним аспектом є здатність акціонерного товариства швидко адаптуватися до нових умов господарювання, зумовлених впливом загроз, а також підтримати необхідний рівень їхньої фінансової безпеки. Зазначені вище аспекти спричиняють необхідність у подальших дослідженнях розвитку категорії фінансової безпеки акціонерних товариств.

Мета й завдання статті. Мета роботи – дослідження еволюційних аспектів сутності поняття «фінансова безпека акціонерних товариств», формулювання особливостей її досягнення й збереження в сучасних умовах розвитку економіки України в цілому та фінансової системи зокрема.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. У найбільш сучасному та системному вигляді основи фінансової безпеки закладені за часів Київської Русі. Саме в той період спостерігаємо виникнення боргових відносин (використання векселів під час розрахунків), існування державного кредиту, бюджету, а також організованої митної системи. Потрібно також відзначити наявність організаційного механізму зі стягування податків, мита, обігу веселів і формування бюджету. Постійний розвиток фінансової системи в кожному з періодів приводив до розширення сфер, на які поширювалося поняття «безпека». Так, насамперед, закладено основи податкової безпеки за допомогою формування, а пізніше – реформування та вдосконалення податкової системи. Розширення торговельних зв'язків сприяло формуванню митної системи та передумов митної безпеки. Використання грошової одиниці, заснування банків, проведення грошових розрахунків із використанням фінансових інструментів сприяло появі безпеки грошово-кредитної системи.

Отже, систему фінансової безпеки в Україні сформовано внаслідок довготривалої еволюції розвитку громади як економічного механізму, а також постійного зростання її потреб. Зупинимося на вивченні історичних аспектів системи фінансової безпеки (як елемента економічної безпеки) держави в цілому або окремих підприємницьких структур у сучасній Україні.

Українська економічна наука почала вживати термін безпеки та досліджувати її деталізовано на макроекономічному рівні у кінці ХХ ст., а саме після проголошення її незалежності, становлення економіки ринкового типу й необхідності інтеграції фінансової системи України та економіки в цілому в систему світового господарства. Тому можемо стверджувати, що категорія фінансової безпеки нова для вітчизняної економіки. Водночас, проблема фінансової безпеки посилюється внаслідок боротьби внутрішніх протилежностей, які взаємовиключають та одночасно взаємозумовлюють одна одну. Інакше кажучи, розглядаючи поняття «фінансова безпека підприємства», ми простежили, що з одного боку, така діалектична суперечність проявляється у швидкому розвитку інтеграційних процесів, що призводять до відкритості суб'єктів господарювання в умовах глобалізації, а з іншого – виникає проблема самозбереження підприємницьких структур, що приводить до стійкості фінансового середовища. Зважаючи на вищезазначене, стверджуємо, що концепція фінансової безпеки стала визначальною під час розробки національної безпеки як вітчизняної економіки, так і інших країн світу.

Так, першим вітчизняним документом, що містить трактування поняття «безпека», була Конституція України (1996 рік), а саме:

1) стаття 3 Конституції України свідчить про те, що безпека людини та її життя визнаються в Україні найвищою її соціальною цінністю;

2) стаття 17 Конституції України містить таке положення «забезпечення економічної та інформаційної безпеки нашої країни є найважливішими функціями держави» [1].

Отже, основний закон нашої країни гарантує право кожної особи на захищеність від впливу зовнішніх чинників, а також підкреслює важливість стану економічної безпеки як для окремої людини, так і для України в цілому. Зазначений нормативний документ не містить складників економічної безпеки, що є негативним моментом, проте виділяє економічну безпеку в складі функцій держави. Оскільки доведено, що фінансова безпека є одним з елементів економічної безпеки, то можемо стверджувати, що Конституція України гарантує також і забезпечення фінансової безпеки як людини, так і держави в цілому.

Наступним законодавчо-нормативним актом, що опосередковано регулює особливості забезпечення вітчизняної фінансової безпеки, стала Концепція національної безпеки України, прийнята 16.01.1997 р. Вона стосувалася, насамперед, проблем захисту життєво необхідних інтересів окремої особи, проте виокремлювала такі сфери національної безпеки, як політична, економічна, соціальна, воєнна, екологічна, науково-технологічна, інформаційна [2]. Як бачимо, зазначений нормативний акт не виділяв такого поняття, як «фінансова безпека», проте в складі національної безпеки виокремив такі її складові частини, що відповідають функціям держави. На нашу думку, це ще раз актуалізує необхідність дослідження проблем досягнення економічної, а разом із тим і фінансової безпеки економіки в цілому й окремих підприємницьких структур.

У 1998 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України». Відповідно до цього Закону Рада національної безпеки та оборони розробляє заходи щодо:

1) визначення стратегічних національних інтересів України, концептуальних підходів і напрямів забезпечення національної безпеки й оборони в політичній, економічній, соціальній, воєнній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах;

2) заходів політичного, економічного, соціального, воєнного, науково-технологічного, екологічного, інформаційного та іншого характеру відповідно до масштабу потенційних і реальних загроз національним інтересам України [20].

Отже, бачимо, що цим Законом на макроекономічному рівні відбувається фіксація фактів виникнення можливих загроз національним інтересам України, у тому числі й в економічній сфері. Окрім того, законом сформульовано основні організаційно-правові засади функціонування Ради національної безпеки і оборони України, її функції, завдання, компетенції та структуру.

У 2003 р. входить у дію Закон України «Про основи національної безпеки України» [3], яким визначено поняття «національна безпека», яке, насамперед, полягає в захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у різних сферах. Варто зазначити, що серед усіх указаних законодавцем сфер виокремлено сферу ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондового ринку та обігу цінних паперів, податково-бюджетної й митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринок банківських послуг, сферу інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної й валютної політики тощо. Водночас у згаданому нормативно-правовому акті не виокремлено поняття

«фінансова безпека», проте, як бачимо, зазначено її окремі напрями. Також вважаємо, що Законом України «Про основи національної безпеки України» не повністю визначено загрози безпеці фінансової сфери, оскільки не відображено безпеку грошово-кредитного ринку й боргової безпеки. Перевагами сформованої законодавчої бази в Україні з питань досягнення безпеки (чи то національної, чи то економічної) є окреслення загроз національним інтересам з особливостями розробки державної політики з питань національної або економічної безпеки держави.

Еволюція поняття «фінансова безпека» та її періодизація відсутні в науковій вітчизняній літературі. Проте розвиток поняття «економічної безпеки підприємств» вітчизняні науковці пропонують поділяти на такі етапи [4; 5]:

1) перший (1991–1997 рр.). Економічну безпеку пов'язують, насамперед, із забезпеченням умов захисту комерційної таємниці від найманих працівників;

2) другий (1998–1999 рр.). Економічну безпеку підприємства розглядають із позицій захисту суб'єкта господарювання від зовнішніх (макроекономічних) загроз;

3) третій (1999–2001 рр.). Економічна безпека підприємства характеризується загрозами, що виникають залежно від виду господарської діяльності підприємства;

4) четвертий (1999–2002 рр.). На цьому етапі виокремлюють функціональні елементи економічної безпеки підприємства, а також відбувається поділ загроз на зовнішні та внутрішні;

5) п'ятий (2002–2005 рр.). Економічна безпека підприємства передбачає ефективне його функціонування в умовах дії ризиків зовнішнього середовища;

6) Шостий етап (2005 р. і донині). Економічну безпеку підприємства розглядають за галузевою ознакою, а загрози функціонуванню та розвитку суб'єкта господарювання можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми.

Отже, як бачимо, поняття економічної безпеки є різностороннім. Проте вважаємо, що такий підхід науковців до виокремлення історичних етапів еволюції концепції економічної безпеки є дещо некоректним. Так, на деяких етапах відбувається дублювання підходів до виокремлення загроз економічній безпеці, зокрема на другому – виокремлення зовнішніх загроз, на третьому – внутрішніх загроз, а на четвертому – загрози є внутрішніми та зовнішніми. Водночас відсутня чітка диференціація між четвертим і п'ятим етапами еволюції поняття «економічна безпека підприємства», що ставить під сумнів необхідність такого часового поділу.

Огляд літературних джерел свідчить про те, що в наукових економічних дослідженнях відсутня періодизація підходів до поняття «фінансова безпека підприємства» або «фінансова безпека держави». Оскільки досягнення фінансової безпеки є першочерговим завданням забезпечення економічної безпеки й національної безпеки України, то вважаємо за необхідне дослідити основні етапи розвитку поняття «фінансова безпека» (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція підходів до розуміння поняття «фінансова безпека»*

Етап (рік)	Підходи до тлумачення поняття «фінансова безпека»	Особливості досягнення фінансової безпеки	Переваги або недоліки підходу
1	2	3	4
I етап (1991–1995)	Поняття «фінансова безпека» розглядається в складі економічної безпеки	– Фінансова безпека найчастіше є збалансованим станом фінансово-кредитної сфери держави; – фінансова безпека підприємства характеризується збалансованістю фінансової системи підприємства.	<i>Недоліки.</i> Відсутній єдиний підхід та системність у дослідженнях науковців із проблем фінансової безпеки. Відсутній категоріальний апарат фінансової безпеки. <i>Переваги.</i> Зростає інтерес науковців та практиків до дослідження поняття «фінансова безпека». Закладаються основи до формування законодавчої бази з питань фінансової безпеки.
II етап (1996–2007)	Поняття «фінансова безпека» є елементом національної безпеки	– виокремлено сутність поняття «національна безпека»; – окреслено загрози національній безпеці, у тому числі в економічній сфері; – сформульовано напрями державної політики	<i>Недоліки.</i> Виокремлені загрози фінансової безпеки не охоплюють усіх сфер фінансової системи України. <i>Переваги.</i> На законодавчому рівні закріплені види загроз, що спричиняють негативний вплив на фінансові інтереси держави.

1	2	3	4
III етап (2008– до нині)	Дослідження науковців із фінансової безпеки як окремої фінансової категорії	– У складі фінансової безпеки виокремлено фінансову безпеку держави, фінансову безпеку регіону та фінансову безпеку підприємства; – фінансова безпека держави досягається забезпеченням ефективного функціонування всіх сфер фінансової системи; – аналіз стану фінансової безпеки підприємства пов'язаний із розрахунком показників його фінансової стійкості.	<u>Переваги.</u> Сформовано окремі підходи до трактування поняття «фінансова безпека». Напрацьовано деякий категоріальний апарат фінансової безпеки. Запропоновано основні макроекономічні індикатори вимірювання фінансової безпеки держави. <u>Недоліки.</u> Багатовекторність у підходах до трактування поняття «фінансова безпека». Ототожнення методик оцінки стану фінансової безпеки з оцінюванням фінансової стійкості підприємства та ймовірності його банкрутства. Відсутність законодавчо закріплених методик оцінювання стану фінансової безпеки держави, регіону та підприємства.

* Складено автором.

Уважаємо, що перший етап розвитку підходів до трактування поняття «фінансова безпека» можна схарактеризувати як період зародження вітчизняної науки про фінансову безпеку держави або підприємства. Перші сучасні дослідження проблем досягнення фінансової безпеки підприємства відображено в працях І. Бінько, А. Гальчинського, В. Геєця, Я. Жаліло, З. Варналія, Л. Кістерського, Б. Кравченка, В. Мазуренко, С. Мочерного, В. Мунтіяна, Г. Пастернака-Тарнушенка, С. Мочерного, Л. Шевченко, В. Шлемка та ін. На цьому етапі відбувається зародження науки про фінансову безпеку. Перші наукові праці вищезазначених учених щодо розв'язання проблем економічної й фінансової безпеки держави з'являються після 1993 р. В. Т. Шлемко та І. Ф. Бінько під фінансовою безпекою розуміють «такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання» [6]. Дещо пізніше академік В. М. Геєць розробляє концепцію економічної безпеки, де зазначає, що фінансова безпека – це «стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків» [7, с. 63].

Поняття фінансової безпеки відсутнє в науковій літературі, проте значну увагу в складі економічної безпеки приділяють індикаторам, що характеризують фінансову систему держави. Наприклад, З. В. Варналій стверджує, що фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання зобов'язань [8, с. 35]. Можна стверджувати, що саме в цей період відбулося становлення поняття «фінансова безпека», закладено основи теоретичних і методичних аспектів дослідження проблем її досягнення. Водночас таку категорію розглядають у нерозривному взаємозв'язку між різними рівнями фінансової безпеки – макроекономічним, мезоекономічним й мікроекономічним, яка забезпечувалася застосуванням специфічних заходів у фінансовій сфері та завдяки стійкості грошово-кредитної системи України.

Другий етап вважаємо за доцільне ідентифікувати як період активних законодавчих ініціатив щодо правового регламентування фінансової безпеки в Україні. Це пов'язано з тим, що саме на період 1996–2007 рр. формується законодавчо-нормативна база з проблематики фінансової безпеки держави та підприємницьких структур. Як зазначено вище, такими нормативними актами стали «Концепція національної безпеки України» (1997 рік), Закон України «Про раду національної безпеки та оборони України» (1998 рік) та Закон України «Про основи національної безпеки України» (2003 рік).

Відзначимо також, що проблематиці фінансової безпеки на цьому часовому етапі приділяють більше уваги, оскільки вважається, що саме фінансова безпека має найбільший вплив на економічну

безпеку та створює умови для функціонування економіки держави в цілому. Значний внесок у дослідження проблем фінансової безпеки держави або підприємств на цьому етапі здійснили такі науковці, як О. Барановський, І. Бланк, О. Василик, О. Власюк, М. Денисенко, М. Єрмошенко, В. Кириленко, О. Кириченко, С. Козлов, Ю. Сапачук, А. Сухоруков та ін.

Так, М. Єрмошенко стверджує, що фінансова безпека підприємства є фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи [9].

Зі свого боку, О. І. Барановський пропонує всі показники фінансової безпеки поділяти на такі групи: індикатори фінансової безпеки громадян, домашніх господарств, підприємств, організацій й установ, безпеки галузі, регіонів, держави. Науковець також розумів фінансову безпеку як ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин [10, с. 94].

А. І. Сухоруков у монографії «Проблеми фінансової безпеки України» визначає фінансову безпеку країни як «захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави раціонально використовувати фінансові ресурси» [11].

Можемо стверджувати, що цей період достатньо плідний стосовно наукових розробок із проблематики фінансової безпеки. Окрім теоретичних напрацювань та активного зростання наукового інтересу до окресленої проблеми, відбувається також розвиток методологічних засад оцінювання стану фінансової безпеки держави, а саме ідентифікується система показників для оцінки й відзначаються рекомендовані їх межі. Така система показників відображена в Наказі Міністерства економіки України «Методика розрахунку рівня економічної безпеки України» (2007 р.) [12].

Третій етап, що діє донині, є сучасною наукою про фінансову безпеку України. На цьому етапі дослідження поняття фінансової безпеки поглиблюється у двох напрямках: 1) фінансова безпека розглядається на різних рівнях економіки та виокремлює науку про фінансову безпеку держави, фінансову безпеку регіону та фінансову безпеку окремих суб'єктів господарювання; 2) фінансову безпеку розглядають за сферами її виникнення, а саме з'являються наукові дослідження щодо боргової безпеки, валютної безпеки, безпеки страхового й фондового ринків, бюджетної безпеки, банківської безпеки. Серед науковців, котрі досліджували проблематику фінансової безпеки на різних її стадіях, можна відзначити В. Немченко, Т. Васильців, Т. Клебанову, О. Мороз, В. Ткача, В. Прохорову, О. Савчук, О. Савіцьку, А. Єпіфанов, Т. Козир, Б. Данилишина, Н. Вавдіюк, Н. Мікулу, О. Кириленко, М. Медвідь, Н. Пойду-Носик, В. Куцик, З. Варналія.

Потрібно також зазначити, що в цей час у вітчизняній науці починаються дослідження з проблематики фінансової безпеки підприємств. У роботах можемо спостерігати розробки стосовно трактування поняття «фінансова безпека підприємства», виокремлення загроз фінансовій безпеці підприємств, дослідження стосовно формування системи управління фінансовою безпекою підприємств й інструментів її досягнення, а також установлення взаємозв'язку між станом фінансової безпеки підприємств та рівнем фінансової й економічної безпеки держави. Надзвичайно актуальними стають дослідження проблем безпеки банківської системи України, особливо після фінансової кризи 2008 р., і вдосконалення методологічних аспектів її оцінювання. Водночас найменш розвинутою складовою частиною фінансової безпеки є безпека ринку цінних паперів, оскільки сам фондовий ринок в Україні має низький рівень розвитку.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Фінансова безпека – це одна з найважливіших складових частин та якісних характеристик фінансової системи, що відображає її здатність до формування оптимальних умов розвитку, стабільного забезпечення фінансовими ресурсами для розширеного відтворення, а також до поступової реалізації фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях. Забезпечення стану фінансової безпеки акціонерних товариств, на нашу думку, – особливо важливе завдання функціонування фінансової системи. Це впливає з такого. Фінансова безпека акціонерних товариств нерозривно пов'язана з цілеспрямованим їх розвитком, який відбувається в умовах впливу детермінант нестабільного зовнішнього або внутрішнього

середовища. Такі загрози повинні підлягати мінімізації, оскільки в іншому випадку вони можуть призвести до неефективного формування та використання фінансових ресурсів акціонерних товариств, падіння ринкової вартості самого товариства і його корпоративних цінних паперів і, як наслідок, – до фінансової кризи й банкрутства.

Джерела та література

1. Конституція України. *Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.12.2017).
2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України. Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 року/ URL: <http://pres.in.ua/konceptsiya-osnovi-derzhavnoi-politiki-nacionalenoyi-bezpeki-uk.html> (дата звернення 10.12.2017).
3. Про основи національної безпеки України. *Закон України від 19.06.2003 року № 964 – IV*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/964-15> (дата звернення 15.11.2017).
4. Кобля С. О. Економічна безпека підприємства: етимологія та еволюція поняття. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76365> (дата звернення 19.12.2017).
5. Дулеба Н. В. Дослідження трансформації поняття «економічна безпека підприємства». URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2387>. (дата звернення 19.12.2017).
6. Шлемко В. Т., Білько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. Київ: НІСД, 1997. 144 с.
7. Геєць В. М. Концепція економічної безпеки України. *Економіст*, 1998. № 7–9. С. 63–82.
8. Економічна безпека: навч. посіб./за ред. З. С. Варналія. Київ: Знання, 2009. 647 с.
9. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: монографія. Київ: КНТЕУ, 2001. 309 с.
10. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с.
11. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: монографія. Київ: НІПМБ, 2004. 117с.
12. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. *Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60* URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення 20.12.2017)

References

1. Konstytutsiia Ukrainy. *Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR*. (1996). [The Constitution of Ukraine. Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k / 96-BP.]. – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [In Ukrainian].
2. Kontseptsiia (osnovy derzhavnoi polityky) natsionalnoi bezpeky Ukrainy. *Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 16.01.1997 roku* (1997). [Concept (basis of state policy) of national security of Ukraine. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 16.01.1997.]. – Available at: <http://pres.in.ua/konceptsiya-osnovi-derzhavnoi-politiki-nacionalenoyi-bezpeki-uk.html> [In Ukrainian].
3. *Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 roku № 964 – IV*. [On the basis of national security of Ukraine. Law of Ukraine of 19.06.2003 № 964-IV] – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/964-15> [In Ukrainian].
4. Koblia S. O. (2011)/ *Ekonomichna bezpeka pidprijemstva: etymolohiia ta evoliutsiia poniattia* [Economic security of the enterprise: etymology and evolution of the concept]. – Available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76365> [In Ukrainian].
5. Duleba N. V. (2012) *Doslidzhennia transformatsii poniattia «ekonomichna bezpeka pidprijemstva»* [The study of the transformation of the concept of «economic security of the enterprise»]. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2387>.
6. Shlemko V. T. (1997). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist' i napriamky zabezpechennia: monohrafiia* [Economic security of Ukraine: the essence and directions of providing: a monograph]. – 144 P. [In Ukrainian].
7. Heiets' V. M. (1998). «*Kontseptsiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy*» [“The Concept of Economic Security of Ukraine”]. *Ekonomist*. – *Economist*, (7 – 9). – P. 63–82 [In Ukrainian].
8. *Ekonomichna bezpeka: navch. posib. / za red. Z.S. Varnaliia* [Economic security: teaching. manual / ed. Z. S. Varnalia.] (2009). – 647 p. [In Ukrainian].
9. *Yermoshenko M. M. (2001). Finansova bezpeka derzhavy: natsional'ni interesy, real'ni zahrozy, stratehiia zabezpechennia : monohrafiia* [Financial security of the state: national interests, real threats, strategy of providing: monograph]. – 309 p. [In Ukrainian].
10. *Baranovskiy O. I. (2004). Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)»: monohrafiia*. [Financial security in Ukraine (assessment methodology and mechanisms of provision): monograph]. – 759 p. [In Ukrainian].

11. Sukhorukov A. I. (2004). Problemy finansovoi bezpeky Ukrainy: monohrafiia [Problems of Financial Security of Ukraine: monograph]. – 117 p. [In Ukrainian].
12. Metodyka rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. – Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02.03.2007 r. № 60. [Method of calculating the level of economic security of Ukraine. – Order of the Ministry of Economy of Ukraine dated 02.03.2007 number 60.]. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm [In Ukrainian].

Елена Стащук. Финансовая безопасность акционерных обществ: историко-аналитический аспект.

В статье исследуются исторические аспекты развития науки о финансовой безопасности акционерных обществ в Украине. *Цель работы* – систематизация отечественной экономической литературы по проблематике финансовой безопасности и выделение основных ее особенностей в историческом аспекте. В статье проводится также обзор законодательной базы в Украине относительно обеспечения финансовой безопасности и выделяются основные угрозы финансовой безопасности Украины. Доказано, что финансовая безопасность является важнейшей составляющей экономической и национальной безопасности Украины в целом. Систематизирована эволюция подходов к определению понятия «финансовая безопасность» и предлагается выделять три основных этапа отечественной науки о финансовой безопасности. Первый этап охарактеризован как период зарождения отечественной науки о финансовой безопасности государства или предприятия. Второй этап идентифицирован как период активных законодательных инициатив по правовой регламентации финансовой безопасности в Украине. Третий этап является современной наукой о финансовой безопасности Украины. На данном этапе исследования понятия финансовой безопасности углубляется в двух направлениях: 1) финансовая безопасность рассматривается на различных уровнях экономики и выделяет науку о финансовой безопасности государства, финансовую безопасность региона и финансовую безопасность отдельных субъектов хозяйствования; 2) финансовая безопасность рассматривается с точки зрения сфер ее возникновения, а именно появляются научные исследования по долговой, валютной, безопасности страхового и фондового рынков, бюджетной, банковской безопасности. Предлагается периодизация научных подходов к развитию понятия «финансовая безопасность», что позволяет более глубоко рассматривать данное понятие, определяет его необходимость для дальнейших исследований категориального аппарата понятия финансовой безопасности акционерных обществ и идентификации типологических характеристик понятия финансовой безопасности корпоративных структур.

Ключевые слова: финансовая безопасность, история развития финансовой безопасности, акционерные общества, законодательные акты по вопросам финансовой безопасности, периодизация развития финансовой безопасности, уровни финансовой безопасности.

Olena Stashchuk. Financial Security of Joint Stock Companies: Historical and Analytical Aspect. The article is devoted to the study of historical aspects of the development of the science of financial security of joint stock companies in Ukraine. The purpose of the work is to systematize the domestic economic literature on the issues of financial security and to distinguish its main features in the historical aspect. The article also provides an overview of the legislative framework in Ukraine regarding the provision of financial security and identifies the main threats to Ukraine's financial security. It is proved that financial security is the most important component of the economic and national security of Ukraine as a whole. The author systematizes the evolution of approaches to the definition of «financial security» and proposes to distinguish three main stages of the national science of financial security. The first stage is characterized as the period of the birth of a national science of financial security of the state or enterprise. The second stage is identified as a period of active legislative initiatives on legal regulation of financial security in Ukraine. The third stage is a modern science on financial security of Ukraine. At this stage, the study of the concept of financial security is deepening in two directions: 1) financial security is considered at different levels of the economy and separates the science of financial security of the state, financial security of the region and financial security of individual economic entities; 2) financial security is considered from the point of view of its origins, namely, scientific researches on debt security, currency security, safety of insurance and stock markets, budget security, and bank security appear. The proposed periodization of scientific approaches to the development of the concept of «financial security» allows a deeper interpretation of this concept, determines its necessity for further research categorical apparatus of the concept of financial security of joint stock companies and the identification of typological characteristics of the notion of financial security of corporate structures.

Key words: financial security, history of development of financial security, joint stock companies, legislative acts on financial security issues, periodization of financial security development, level of financial security.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2017 р.